

KATJA
MATKOVIĆ
MIKULČIĆ

PRAŠINA
NA
KNJIGAMA

Audriana Škmece
Pula 28. XI. 2021.

LEYKAM
international

Katja Matković Mikulčić
PRAŠINA NA KNJIGAMA

LEYKAM international

NAKLADNIK

Leykam international d.o.o., Ilica 42, HR-10000 Zagreb
www.leykam-international.hr

ZA NAKLADNIKA

Jürgen Ehgartner

UREDNIKA

Eugenia Ehgartner

LEKTURA I KOREKTURA

Neli Mindoljević

© 2025 Leykam international d.o.o., Zagreb
Nijedan dio ove knjige ne smije se umnožavati,
fotokopirati ni na bilo koji drugi način reproducirati
bez nakladnikova pismenog dopuštenja.

Knjiga je objavljena uz financijsku potporu
Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske.

ISBN 978-953-340-210-9

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu Nacionalne
i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 001268165.

GRAFIČKO OBLIKOVANJE

Tvrtko Gregurić

TISKARA

Denona d.o.o., Zagreb
Tiskanje dovršeno u srpnju 2025.

Katja Matković Mikulčić

PRAŠINA
na
KNJIGAMA

Zagreb, 2025.

SADRŽAJ

PRAŠINA NA KNJIGAMA

Marin Carić <i>OTOK</i> CDD, Zagreb, 1977.	19
Pere Ljubić <i>BODULSKE PISME I OSTALA DJELA</i> Leykam international, Zagreb, 2023.	23
Henry Miller <i>KOLOS IZ MAROUSSIJA</i> Znanje, Zagreb, 1978.	29
Tonko Maroević <i>BRATANIĆ</i> Naklada Zadro, Zagreb, 2005.	29
Tonko Maroević <i>KAZALO</i> V.B.Z., Zagreb, 2020.	37
Danijel Dragojević <i>KASNO LJETO</i> Fraktura, Zagreb, 2017.	41
Andriana Škunca <i>VRIJEME SE ZANJIHALO</i> V.B.Z., Zagreb, 2015.	49
Josip Pupačić <i>SABRANE PJESME</i> Naprijed, Zagreb, 1978.	55
Bonaventura Duda <i>KRIST I NAŠI SVAGDANI</i> Teovizija, Zagreb 1996.	59
Durđica Cvitanović <i>TUROPOLJSKE LJEPOTICE</i> Kajkavsko spravišće, Zagreb, 2008.	65
Trumbetaš <i>MONOGRAFIJA</i> Pučko otvoreno učilište Velika Gorica, Velika Gorica, 2001.	69

Ratko Cvetnić <i>BLATO U DVORIŠTU</i> Mozaik knjiga, Zagreb, 2018.	73
Božo Biškupić <i>IVAN LACKOVIĆ CROATA</i> Nacionalna i sveučilišna knjižnica i Liber, Zagreb, 1977.	77
Ronna Dobson / Jonathan Fryer <i>BRUSSELS SEEN BY NAIF ARTISTS</i> Laconti, Bruxelles, 1984.	81
Mate Maras <i>RIMARIJ: SROKOVNI RJEČNIK HRVATSKOGA JEZIKA</i> Narodno sveučilište i Galerija Kordić, Velika Gorica, 1994.	89
Dragutin Tadijanović <i>POEZIJA</i> Mladost, Zagreb, 1980.	93
Ivan Babić <i>IZNAD SVOJEGA KORIJENJA (IZBOR IZ RUSKOG SLOBODNOG STIHA)</i> Studio moderna, Zagreb, 2019.	97
Ivan Babić <i>POGLEDI</i> Društvo hrvatskih književnika, Zagreb, 2016.	97
Božidar Prosenjak <i>DIVLJI KONJ</i> Mladost, Zagreb, 1989.	101
Visar Zhiti <i>IZABRANE PJESME</i> Gradska knjižnica Velika Gorica, Velika Gorica, 2010.	109
Jasminka Tihi-Stepanić <i>IMAŠ FEJS?</i> Alfa, Zagreb, 2011.	113
Jelka Pavišić <i>SVE ĆE BITI DOBRO, TRATINČICE</i> Hrvatsko književno društvo sv. Jeronima, Zagreb, 2016.	119
Miro Gavran <i>KAFKIN PRIJATELJ</i> Mozaik knjiga, Zagreb, 2017.	125

Jorge Luis Borges <i>SABRANA DJELA</i> Grafički zavod Hrvatske, Zagreb, 1985.	129
Reviva Schermbrucker <i>THOBEKA AND SMUKELO THEIR LIFE IN YEOVILLE, SOUTH AFRICA</i> Duzi Publishers 2014., Pietermaritzburg, South Africa	135
<i>POLJIČKI STATUT</i> Društvo Poljičana Sveti Jure Priko, Književni krug Split, Omiš, 2019.	139
Lenka Gareljčić <i>TE DIVNE DALMATINSKE NOĆI</i> Vlastita naklada, Makarska, 2009.	145
Mirko Crnčević <i>PREPORODNA LUČ</i> <i>140. GODIŠNJICA OSNUTKA NARODNE KNJIŽNICE</i> <i>S PONOVNIM ROĐENJEM OPĆINSKE KNJIŽNICE U JELSI</i> Općina Jelsa, Jelsa, 2008.	153
<i>RADOVAN NIKŠIĆ (1920. – 1987.)</i> Arhiv arhitekata, Zagreb, 2005.	159
Franjo Marić i Anto Orlovac <i>BANJALUČKA BISKUPIJA</i> U riječi i slici od 1881. do 2006. Biskupski ordinarijat Banja Luka, Banja Luka, 2006.	165
Željko Mataga <i>DIDINE PRIČE</i> Vlastita naklada, Zagreb, 2018.	169
Stanislav Govedić / Ognjen Čaldarović <i>NEPTUNOVA OSTAVŠTINA</i> FS&INGOR, Zagreb, 1995.	173
<i>POLITIČKA ŠAHOVNICA</i> Izabrane novinske kolumne Milana Jajčinovića Disput infinitus i <i>Večernji list</i> , Zagreb, 2019.	177
<i>GALERIJA BOL</i> Galerija umjetnina „Branko Dešković” Bol BIGZ, Zagreb, 1981.	181
O AUTORICI	191

Prašina na knjigama

Između zvonika i najveće zgrade u gradu probilo se sunce, ušlo u moj stan i obasjalo ga. Danima prije toga magla je obavijala grad, nalegla na livade kojima nije odzvanjala dječja igra i vika, uvukla se među ljude i životinje, kao da je usporila vrijeme. Rijetki prolaznici tromo su se kretali ulicama, a automobili su izranjali kao iz plime. Prve zrake sunca sve su promijenile. Osjetilo se novo pulsiranje života. No, svjetlost je istovremeno razotkrila prašinu koja je, poput magle vani, nalegla po mojim knjigama na policama. Sam pogled na to bio mi je nelagodan jer sam znala da me očekuje brisanje prašine iako je to za mene istovremeno i ritual ponovna susreta s velikim brojem knjiga koje su zauzele police u mojemu malom jednosobnom stanu. Gotovo za svaku knjigu znam njezinu povijest. Kad uzimam u ruke neku od njih da otresem prašinu, otvaram je, čitam posvetu, prisjećam se njezinih autora, osoba koje su mi poklanjale knjige, okolnosti u kojima sam neke od njih dobila i tako to brisanje prašine dugo traje. Posebno me dotaknu one knjige s posvetom. Vjerujem da je tako i s mojim knjigama koje sam darivala drugima. To postaje sjećanje na onaj trenutak kada otvarate knjigu, iznova čitate poruku kojom ste nekome dali komadić srca. Posveta je poruka, ali ne obična poruka već šifra emocija koje izražavaju povezanost između dviju ili više osoba.

– Sreća što nisi alergična na prašinu. – dobacuje mi pomalo ironično kći.

– Nisi ni ti. – odgovaram joj ne bi li shvatila da mi se slobodno može pridružiti u poslu.

Davno je još Ciceron rekao kako je soba bez knjiga kao čovjek bez duše. Police na mojim zidovima prepune su knjiga, a one koje nisu stale nalaze se, nažalost, u podrumu. S njih ne moram brisati prašinu.

– Kakvo olakšanje. – pomislim.

Kad sam sa svog otoka došla na studij u Zagreb, dok nisam kupila svoj stan, šest puta sam mijenjala svoje podstanarske sobe. Najteže od svega bilo je spakirati i prenijeti knjige. Kartonske kutije danima sam prikupljala u prodavaonicama prehrane i do vrha napunjene knjigama pobožno ih unosila u nove sobe. Često su neke od njih ostale neraspakirane jer u podstanarskim sobama ili stančićima nije bilo dovoljno polica za knjige. Naravno, uvijek se radilo o skromnu smještaju koji sam dijelila s jednom ili više osoba pa je prostora za knjige uvijek nedostajalo. Ja sam stalno kupovala knjige ili ih dobivala na poklon od dragih prijatelja i pri svakoj novoj selidbi povećavao se broj kartonskih kutija s novonabavljenim knjigama. Bilo je to doba kada se nitko nije mrštio ako je na poklon dobivao knjigu, bilo da se

radilo o djeci ili odraslima. Poklanjanjem knjiga vjerovali smo da poklanjamo svjetove, dijelimo sudbine, pružamo nadu, poklanjamo iskustva onih prije nas i vjerujemo u sutra.

Na tavanu moje stare obiteljske kuće na jednom srednjodalmatinskom otoku, u kojoj je do prije nekoliko godina živjela moja starica majka, zauvijek su ostale moje prve slikovnice. Danas živim daleko od svog otoka i kao da je mojim odlaskom ondje ostalo ono najljepše – djetinjstvo.

Moja sestra i ja imale smo sreću što su naši roditelji imali divne prijatelje iz ratnih dana u zbjegu u *El Shattu*¹, koji su nam slali slikovnice i dječje knjige. Gospodin Josip Domazet bio je knjižničar na Pedagoškoj akademiji u Splitu, a gospodin Zvonko Cviić profesor na Pedagoškom fakultetu u Rijeci. Oni su nam poklonili prve slikovnice – *Bajke* H. C. Andersena i *Priče iz davnine* Ivane Brlić-Mažuranić koje su nam roditelji s ljubavlju čitali. Još se sjećam topla izraza lica mogega oca i plavetnila očiju moje majke koji su nam s potpunom uživiljenošću čitali priče i strpljivo odgovarali na brojne upite koji su se nametali tijekom čitanja. „Zatvorite oči i sanjajte”, govorili su nam roditelji – a onda bi nas odjednom trgnule neke zločeste vile, okrutni roditelji, nestašni vilenjaci, tužna djevojčica

¹ El Shatt – izbjeglički logor u pustinji na poluotoku Sinaj u Egiptu u kojem je od veljače 1944. do ožujka 1946. boravilo evakuirano stanovništvo Dalmacije pred najezdom fašista.

sa žigicama i bezbroj pitanja – a zašto?, pri čemu su nam roditelji pomagali da shvatimo neke situacije te da sami iz njih izvučemo pouku.

Moji su roditelji bili težaci, ali im nikad nije bilo teško nakon cjelodnevna napornog rada čitati nam ili pričati priče. To uspavljivanje uz čitanje bilo je za nas djecu najljepši dio dana koji su nam oni s ljubavlju darivali. S koliko je niti od ljubavi bilo je omotano naše djetinjstvo možda tek danas shvaćam, u ovim vremenima kada se živi tako ubrzano i kada jedni za druge imamo sve manje vremena.

To nije jedini privilegij mojeg djetinjstva. Danas se govori o tetama pričalicama koje djeci dolaze čitati priče i bajke. Mi smo imale none – pričalice. U hladu stare smokve koja je godinama bila ispred naše kuće, za lijepih sunčanih dana, okupljale su se starije žene iz susjedstva i kao da su se nadmetale koja će nama djeci ispričati ili ispjevati više priča o vilama, zlim ženama, šumskim duhovima ili *macićima*², a onu najmanju djecu uspavljivale su nježnim uspavankama. Puno sam tih uspavanka zapamtila te sam ih poslije pjevala i svojoj kćeri Niki koja ih je svojim širom otvorenim tamnim očima upijala.

Možda me je ta ljubav prema knjizi koja mi je usađivana od najranijih dana usmjerila da se poslije opredijelim za zvanje knjižničara koje sam do umirovljenja obavljala u jednoj knjižnici.

Čarolija koju nam može pružiti knjiga nikad me nije napustila. Obožavam listati stranice slikovnica i dječjih knjiga na čijim stranicama žive vile, čarobnjaci,

² macići – mali kućni duhovi

šumski duhovi, debeljuce, gusari, vještice i brojna mitološka bića. Umjesto kćeri, danas priče i bajke čitam svome unuku Toni. Još uvijek se mogu prepustiti mašti kao nekad u svom djetinjstvu.

Jednom mi je u ruke dospjela dječja slikovnica *Hrvatske narodne uspavanke* koju je priredila Tanja Perić – Polonijo u kojoj sam pronašla uspavanku *Nani, nani, drogo moje...* koju mi je u djetinjstvu kazivala jedna od mojih nonica – pričalica, Perica Buratović, koja je bila prava škrinjica bajki, uspavanka i narodnih pjesama. Ona je bila živa knjiga našeg djetinjstva. Današnja djeca to sigurno ne mogu zamisliti. Knjigu na CD-u – da, priču za laku noć na televizijskom ekranu – da, crtić – bajku na DVD-u – da, priču na zaslonu mobitela, zvučnu knjigu, ali nonicu – pričalicu u hladu smokve – ne. Tu uspavanku mojeg djetinjstva uvrstila sam u jednu od svojih priča za djecu koje sam poslije i sama objavila.

Ipak, *Djevojčica sa žigicama* H. C. Andersena bila je priča koja me se najdublje dojmila. Svaki sam put bila u stanju zaplakati nad teškim usudom siromašne djevojčice čija teška sudbina nije dirnula ljudska srca.

Ta beščutnost prema siromaštvu zar nije i danas prisutna u našim sredinama?

Sjećam se kako sam toliko puta slušajući tu priču poželjela da mogu pozvati tu siromašnu djevojčicu u kuću da se ugrije i da je nahranim. Djevojčica je umrla i njezina je duša otišla u nebo. I moja sestra umrla je mlada. Svojom dobrotom sve je osvajala. U nebeskim visinama sigurno se druži s djevojčicom sa žigicama. Ja sam joj posvetila knjigu *Priče o smokvi* kao spomen na

naše prekrasno djetinjstvo u jednom lijepom naselju na otoku.³

Knjige na mojim policama nisu posložene nekim strogim redom, na primjer po UDK sustavu⁴ po kojem sam se naslagala knjiga u knjižnici. Grupirani su leksikoni, rječnici, gramatike. Knjige duhovne tematike uglavnom su zajedno, kao i knjige kojima sam ja autorica ili se moji prilozi nalaze u njima. Imam police na kojima je posložena građa mojih dvaju zavičaja – hvarskog i turopoljskog. Beletristika je posložena bez nekog reda i često neki naslovi mijenjaju mjesta. Brišući prašinu uočila sam da mi neke knjige nedostaju. Na nekim su knjigama posvete ili poruke što me veseli jer me one vraćaju u bliskost s osobom koja je knjigu napisala ili mi je poklonila. U nekima pronalazim neke osobne bilješke, pozivnice na promociju odnosno predstavljanje knjige, isječke iz novina, pisma nekih autora, poneku rijetku fotografiju... Sve to potaknulo me je da ispričam priče vezane uz neke knjige. Pišući o knjigama uvijek na neki način pišemo i o sebi i propitujemo ono što izlazi iz okvira samih tekstova knjiga.

Tako je započela moja sentimentalna šetnja kroz knjige, a ujedno i kroz dio mog života. Nisu to moje

³ Ova priča pod nazivom „Nani, nani, drogo moje” u nešto izmijenjenom obliku objavljena je u knjizi *Slikovnica mojeg djetinjstva*, Gradska knjižnica Marka Marulića, Split 2013.

⁴ UDK – univerzalna decimalna klasifikacija jest bibliotečni decimalni klasifikacijski sustav primjenjiv na cjelokupno ljudsko znanje bez obzira na to u kojem se obliku ovaj nalazio.

najomiljenije knjige već „knjige drage srcu mom“, da parafraziram Isabel Allende i njezinu knjigu *Žene drage srcu mom*, koju mi je s posvetom poklonila Sanda Puljiz Vidović, s kojom sam često razmjenjivala mišljenja o knjigama.

Dragoj Katji,
za još puno godina
našeg zajedničkog
dnevnika.

Sanda

4.07.2027.g.

Nisam po tome originalna. Već su prije napisane slične knjige poput *Knjige mog života* Zlatka Crnkovića, *O strasti, čitanju, dokolici* Helene Sablić Tomić, *Ljubav za dosadne knjige* Pavla Pavličića i druge. Ovdje navodim samo domaće autore. Vjerujem da će vas zainteresirati priče vezane uz naslove knjiga koje sam odabrala iako neke od njih nisu poznate širem čitateljstvu. Knjige

o kojima ovdje pripovijedam nisu nekakva moja topljestvica, ali imaju posebno mjesto u mom srcu i zato sam željela ispričati priče o njima, njihovim autorima ili osobama koje su mi ih poklanjale. Tako su se u istom društvu našle priče o knjigama poznatih književnika, akademika, novinara, amaterske pjesnikinje, agronoma, sociologa, jednog biskupa, poznatog fratra, bivšeg ministra kulture, povjesničara umjetnosti i drugih koje stoje posložene na policama i koje sa sjetom uzimam u ruke. Pitam se kakva će biti njihova sudbina u budućnosti jednom kad mene više ne bude.

Marin Carić

Otok

CDD
Zagreb, 1977.

Ova nevelika knjiga od 118 stranica, malog formata, gotovo se „utopila” među ostalim knjigama na polici. Davno je to bilo kada sam prisustvovala njezinoj promociji u Zagrebu.

Tiskana je prvi put prije skoro pedeset godina (1977.) i u trenu je bila rasprodana. Dobila je onda priznatu nagradu Sedam sekretara SKOJ-a. Cijena joj je bila 95 dinara. Na njezino drugo izdanje čekalo se pune 33 godine. Ponovljeno izdanje tiskao je AGM, Zagreb, 2010., i njezina je cijena bila 75,60 kuna. Novo izdanje izišlo je u novoj državi i u novoj valuti. Ova knjiga jednako je svježja i živa kao i onda kad je prvi put tiskana.

Njezin autor Marin Carić (Hvar, 25. kolovoza 1947. – Zagreb, 3. prosinca 2000.) odavno je preminuo, a knjiga *Otok* bila mu je jedino objavljeno djelo jer se poslije uspješno posvetio kazalištu – bio je osnivač i voditelj Hvarskoga pučkog kazališta, ravnatelj Drame HNK u Splitu, umjetnički ravnatelj Kazališta Marin Držić u Dubrovniku, pomoćnik ravnatelja Kazališta Komedija u Zagrebu te docent na Odjelu režije Akademije dramskih umjetnosti u Zagrebu.

Njegove predstave u izvođenju Hvarskoga pučkog kazališta s užitkom smo gledali kako u izvornom hvarskom ambijentu tako i na zagrebačkim pozornicama

i u crkvama.

Što knjigu *Otok* čini posebnom?

Nama otočanima ona je zavičajna *kartolina*⁵, knjiga za *kantunal*⁶.

Autor na samom početku navodi kako je ovo „poklon knjiga prijateljima za:

- rođenje djeteta
 - prvi dan škole
 - odlazak u vojsku
 - povratak iz vojske
 - diplomu
 - prvu plaću
 - zaruke
 - vjenčanje
 - godišnjicu braka
 - rastavu braka
 - imendan
 - rođendan
 - Novu godinu
 - vjerske i državne praznike
 - odlazak u mirovinu
 - ostale prigode
- (nepotrebno precrtati)”

Ja dodajem – svakom otočaninu.

Autor je naveo kako je imao sreće da je njegov djed Jure, ribar, zapisivao svoje doživljaje pa iz toga nije bilo teško složiti knjigu u kojoj se mi otočani možemo

⁵ dopisnica

⁶ noćni ormarić

prepoznati. Kad je pisao svoj *Otok*, Marin Carić bio je student u Zagrebu, ali duhovnim nitima duboko vezan za Hvar, otok svojih korijena, i svaka kratka priča ili pjesma, zabilježeni razgovori, monolozi, ispovijedi, slike su otočnog življenja koju mi stariji prepoznajemo. Nove generacije sigurno je ne doživljavaju takvom.

U knjizi pisac kao koraljnu nisku niže priče od rano-
nog djetinjstva do odrasle dobi.

Da je Marin Carić danas živ, bi li imao potrebu napisati novu knjigu o svom otoku koji je doživio velike promjene kada pod naletom turizma iščezava svijet koji su oblikovali pomorci, ribari i težaci?

Vezuje li me za ovu knjigu nostalgija ili poruka koju nam prenosi?

Njezinu važnost i simboliku najbolje mogu razumjeti otočani jer se u njoj isprepliću činjenice i fikcija, prošlost, sadašnjost i budućnost kroz likove koji su nama bliski, koje smo susretali u svojim djetinjstvima, u susjedstvu, u neposrednoj blizini. Muški likovi bili su pokretači radnje, a žene čuvarice doma i memorije koje više žive svoj unutarnji život „iza škura”, nositeljice sjećanja, nostalgije. Nema u ovoj knjizi patetike, ona je majstorsko pripovijedanje satkano od monologa i dijaloga u čijoj osnovi leže naznake alegoričnosti.

Jednom je veliki novinar i književnik Bože V. Žigo rekao kako je „otok prostor gdje mitologija svakodnevnoga i naslijeđenoga najlakše prerasta u simboliku, u nedostatku komunikacije sa svijetom, sabijajući taj isti svijet u vlastiti krug”.

Ovo je knjiga o negdašnjoj otočnoj svakodnevicu u koju vrijedi zaviriti i danas nakon skoro pola stoljeća od njezina prvog objavljivanja.

Poštovanoj Katji
Matković Mikulčić
sa zahvalnošću
i od srca
Neli Mirdolović

Zagreb, 16. 6. 2023.

Dragoj Katji
dada Ljubić-Vukičević

Pere Ljubić

Bodulske pisme i ostala djela

Leykam international
Zagreb, 2023.

Bila sam počašćena pozivom nakladnika Leykam international i urednice da sudjelujem u predstavljanju knjige *Bodulske pisme i ostala djela* Pere Ljubića koja je održana 14. kolovoza 2023. u Vrbanju, pjesnikovu rodnome mjestu. Knjigu je za tisak sabrala i uredila profesorica Neli Mindoljević, po ocu podrijetlom iz Vrbanja, iz obitelji Račić, a u prigodi 95. obljetnice tiskanja prve zbirke *Bodulske pisme* (1927.) te 70. obljetnice prerane smrti Pere Ljubića (Vrbanj, 1. srpnja 1901. – Zagreb, 21. studenoga 1952.). Promocija je održana ispred Doma kulture Matije Ivanića, koji je složno podigao narod Vrbanja. Njegova izgradnja započela je uoči Drugoga svjetskog rata, a završena je nakon rata. U inicijativi za njegovo podizanje spominju se, među ostalima, kao potpisnici moj djed Marijan Matković Mikulčić i Mate Račić, otac Neli Mindoljević. Nakon njegove izgradnje u maloj seoskoj knjižnici djelovao je moj pokojni otac.

Kad je s *kampanela*⁷ vrbanjske crkve, amblematskog simbola Ljubićeve poezije, otkucao 21 sat, otpočelo je prisjećanje i predstavljanje Ljubićeve djela. Davno je

⁷ kampanel - zvonik

to bilo kad sam u njegovoj rodnoj kući, družeći se sa Silbom Pavičić, danas Vukičević, mojom školskom kolegicom i prijateljicom iz djetinjih dana, imala u rukama njegove zbirke poezije. S velikim nam ih je poštovanjem pokazivala gospođa Marica Pavičić, Silbina teta, pjesnikova nećakinja. Još se sjećam njegove uokvirene fotografije koja je visjela na zidu u *tinelu*⁸. I u maloj seoskoj čitaonici nalazile su se njegove zbirke poezije. Valja mi spomenuti i dugogodišnje prijateljstvo s Ladom Ljubić Vukičević, pjesnikovom kćeri, koja je unatoč zdravstvenim problemima došla iz Francuske na promociju knjige svojega oca, koja je za nju, vjerujem, bila potresna, ali je istovremeno ispunjavala ponosom jer je njezin otac dobio knjigu kakvu je zaslužio.

Dugo je pripremana ova knjiga. Bilo je nesporezuma oko njezina tiskanja, ali kako naš narod kaže, „nije svako zlo za zlo”, danas imamo knjigu u svoj svojoj punini, knjigu koju smo dugovali našem velikom mještaninu. Zahvalu dugujemo Neli Mindoljević koja je sabrala djela i uredila knjigu, njezinoj strpljivosti, upornosti i stručnosti da objedini Ljubićevu pisanu ostavštinu, koja je prvi put sabrana u jednom izdanju. Kad sam primila knjigu u ruke preplavio me je osjećaj sreće i sjete jer sam baš tako zamišljala Ljubićevu knjigu. Zahtjevan i stručan posao akcentiranja pjesama obavila je Maja Vukić, ravnateljica Gradske knjižnice Jelsa, a dodatnu vrijednost ovoj knjizi daje audioknjiga u kojoj stihove na varbonjskoj čakavici interpretiraju Anka Matošić i Miki Bratanić. Sadržaj knjige obuhvaća

⁸ tinel – dnevni boravak

svojim koricama slika rodne kuće Pere Ljubića koju je naslikao Jakov Bratanić, ugledni slikar i profesor, Vrbanjanin, a na kojoj dominira boja zemlje crljenice na kojoj su, ograđene suhozidima, rasle loza, maslina i smokva, mediteranske biljke koje su nas othranile i školovale. I sve se tu prelijeva jedno u drugo, boja u stih i stih u boju, i sve nam postaje bliskim i znanim.

Pere Ljubić svoju je prvu zbirku posvetio uspomeni pokojne mame, a Neli je ovu knjigu posvetila svojemu ocu i tako su nam posvjedočili o stupovima obitelji. Svaki put kad čitam Ljubićevu poeziju ne mogu se oteti dojmu da je to posveta nekadašnjem Vrbanju, njegovu rodnom mjestu, u trenutku kada napušta rodni kraj radi odlaska na studij. On u blagosti svojih očiju i u duši nosi slike vremena i prostora, običaja i mijena, zapamćene u njegovu srcu, koje onda prenosi u poetsku riječ. Mlađi naraštaji odgojeni na novoj tehnologiji teže će shvatiti poruke Ljubićevih pjesama, ali mi stariji koji još pamtimo onaj „stori Varbonj”, s nostalgijom, ali i s tugom prisjećamo se njegovih pjesničkih slika, antologijskih pjesama poput „Nonih”, „Didih”, „Mendulih”, „Težocih”, „Naših školjih” i dr. Impresivan je njegov ciklus od deset pjesama „Kampaneli”, u kojima u središte zbivanja stavlja kamene zvonike pridajući im nadnaravne osobine. Oni su veza između zemlje i neba i sa svojih visina promatraju sve što se događa na kopnu i moru. Zvona im odzvanjaju daleko i šalju poruke o smrti, radosti, zovu na molitvu, ispraćaju križonoše. Oni gledaju trudne ruke težaka i mornara, ali i nevinu dječju igru po dvorištima seoskih kuća.

Svaki put kad se iz Zagreba vraćam u Vrbanj, srce mi zaigra tek kad ugledam danas osvijetljeni

kampanel naše crkve. Iz nje su stoljećima kretale povorke u procesiji „Za križen” koju je Ljubić također opjevao. Antologijska pjesma „Matij Ivanić” posvećena vođi Hvarske bune (Vrbanj, Hvar, oko 1445. – Rim, 1523.) rođenom u Vrbanju, nabijena je emocijama, buntom protiv nepravde i težnjom da pravi vođa povede narod u borbu za pravicu.

Knjiga *Bodulske pisme* spomenar je nekadašnjega teškog življenja na otoku. Ljubić je svojim pjesmama, poput patinom osjenjenih muzejskih fotografija, opisao jedan minuli način života na otoku. A taj ritam arhaike tim je više dragocjeniji što osjećamo da izmiče, da klizi u nepovrat. Pjesnikova opčinjenost teškim *lavurom*⁹ svojega oca i drugih težaka himna je ljudskom radu. Vinogradi koji nastaju na škrtoj zemlji svjedoče o ogromnom trudu onih koji su ih stvarali, koji su i u najtežim uvjetima crpili maksimum iz zemlje, kamena i žestine sunca i vlastitih granica snage, ali unatoč svemu težeći harmoniji života u skladu s Božjim naumom.

Sudbine otočkih ljudi, težina života koju su Ljubićevi suvremenici, pa poslije naši djedovi i očevi, svladavali s poniznošću, radosnom zahvalnošću, otvorenosti prema životu, pokazuju njihovu žilavost, prkos i ustrajnost. Ljubićeve pjesme kalendar su protekla vremena, nostalgičan uzdah, odmak od nečega što je nemoguće vratiti. Novim generacijama neka one budu topla poruka kako treba voljeti zavičaj, prirodu, poštovati trude predaka koji su nam ostavili riznicu sjećanja, svoje nade, plemenite težnje, vjeru, običaje i

⁹ lavur – težak rad

osjećaj za bližnjega. Treba znati čitati znakove pokraj polja i putova kojima idemo.

Izlazak ove zbirke neka bude želja da rustikalna ljepota Vrbanja i ostalih malih otočkih mjesta ne potone u nestanku, već da sačuvana u originalnom skladu i kontinuitetu živi za iduće naraštaje baš kao i klapska pjesma Župe sv. Duha, koja je pratila predstavljanje ove jedinstvene knjige.

Mojej Matiji
Svatomir i Ljubovi
Jagor, 24/III - 1990.

Henry Miller

*Kolos iz
Maroussija*

Znanje
Zagreb, 1978.

Tonko Maroević

Bratanić

Naklada Zadro
Zagreb, 2005.

Kad sam davne 1972. godine s rodnog otoka stigla na studij u Zagreb, prvi sam put susrela slikara Jakova Bratanića (Vrbanj, 26. ožujka 1912. – Zagreb, 16. listopada 2001.), mojeg mještanina. Osvojio me je na prvi pogled svojom neposrednošću, humorom ponekad na granici ironije te gotovo očinskom zaštitom, što mi je u to doba bilo itekako važno. Ono u čemu sam beskrajno s njime uživala bilo je prisustvovanje kulturnim događajima u Zagrebu. S njim sam prvi put pogledala kulturnu predstavu „Predstava Hamleta u selu Mrduša Donja” u Teatru&TD. On je osigurao ulaznice za mene i moju „cimericu” Ljilju koja je bila nećakinja njegove supruge Antice. Predstava nas je oduševila. Drugi događaj koji pamtim jest posjet retrospektivnoj izložbi

djela velikoga likovnog stvaratelja i pedagoga Krste Hegedušića (Petrinja, 26. studenoga 1901. – Zagreb, 7. travnja 1975.) organiziranoj u Modernoj galeriji u Zagrebu. Iako ga odavno nema, njegovo djelo i njegova promišljanja ostaju svjedocima jedne iznimne stvaralačke kulture općenito. O Krsti Hegedušiću najbolje govore njegove riječi: „... ja sam mislio da mi je dužnost da slikarstvom popravljam svijet i da se može slikarstvom pomoći čovjeku koji stoji van zakona”. Pet desetljeća držao se tog načela popravljajući svojim slikama svijet i pomažući čovjeku težeći ideji humanosti o pravednijim društvenim odnosima i ravnopravnosti među ljudima.

Izložba „Jedra” Šime Vulasa (Drvenik Veli, 1932. – Zagreb, 2018.), koju sam razgledala zajedno s Jakovom Bratanićem razgalila me je zbog tematike. Bilo je to malo zavičaja Dalmacije u Zagrebu. Imala sam prilike i upoznati autora što me je dodatno razveselilo. Dolaskom poslije u Veliku Goricu na jednom lijepom javnom prostoru zatekla sam skulpturu Šime Vulasa oblikovanu u turopoljskom hrastu.

U tom ranom otkrivanju Zagreba zaista je bio privilegij obilaziti društvena događanja s Jakovom Bratanićem, osobom koju su u to vrijeme svi iz umjetničkih krugova poznavali i uvažavali. Bio je profesor na Akademiji dramskih umjetnosti i u Školi primijenjene umjetnosti.

Na njegovoj retrospektivnoj izložbi u Muzeju za umjetnost i obrt 1978. godine shvatila sam koliko je omiljen i cijenjen.

Otvorenje te izložbe bio je važan kulturni događaj u Zagrebu. Rijeke ljudi došle su na otvorenje. O tome